

ÅRSREDOVISNING JUSTITIEKANSLERN 2019

Dnr 5784-19-1.1.2

Innehåll

Inledning	3
RESULTATREDOVISNING	5
1. Verksamhetsöversikt	5
2. Återrapporteringskrav och uppdrag m.m.	8
3. Tillsyn	10
4. Skadestånd inklusive rättegångar	14
5. Tryck- och yttrandefrihet inklusive rättegångar	21
6. Rättshjälp inklusive rättegångar	24
7. Övriga rättegångar	26
8. Övriga ärendeslag	28
9. Tabeller	30
FINANSIELLA DOKUMENT	33
Resultaträkning	33
Balansräkning	34
Anslagsredovisning	35
Tilläggsupplysningar och noter	36
Sammanställning över väsentliga uppgifter	43
Underskrift	44

Sändlista (i pdf-format)

Justitiedepartementet	justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se
Finansdepartementet	fi.arsredovisning@regeringskansliet.se
Arbetsgivarverket	registrator@arbetsgivarverket.se
Ekonomistyrningsverket	registrator@esv.se
Riksdagens utredningstjänst	petita@riksdagen.se
Riksrevisionen	arsredovisning@riksrevisionen.se
Statskontoret	registrator@statskontoret.se
Konstitutionsutskottet	registrator.riksdagsforvaltningen@riksdagen.se

JUSTITIEKANSLERNS 306:e VERKSAMHETSÅR

Efter ytterligare ett verksamhetsår har jag nu satt mig för att skriva min andra årsredovisning. De mycket goda intryck jag fick av verksamheten när jag tillträdde som kansler för ett och ett halvt år sedan har bestått och fördjupats. Justitiekanslern är en mycket väl fungerande organisation med självständiga men samtidigt samverkande enheter. Arbetet är organiserat på ett flexibelt sätt som motverkar stuprörseffekter. Möjligheten till delegation utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt och bidrar till hög effektivitet samtidigt som resurserna kan användas där de bäst behövs.

Justitiekanslern är en modern arbetsplats. Det där svårfångade begreppet ”högt i tak” beskriver arbetsklimatet väl. Som jag framhöll redan i min allra första årsredovisning är jag särskilt nöjd med att verksamheten präglas av stor delaktighet. I likhet med tidigare år har även denna årsredovisning färdigställts av medarbetarna och mig gemensamt. Arbetsättet ger även det mervärdet att medarbetarna får god kännedom om myndighetens resultat och utveckling.

Delaktighet är en viktig framgångsfaktor för att nå goda resultat. Och våra resultat är verkligen goda även detta år. Handläggningstiderna är över lag korta och i allt väsentligt hålls de tidsmål som vi i vår verksamhetsplan bestämt för olika ärendetyper.

Ärendehanteringens beskrivs närmare i följande avsnitt. Redan här kan nämnas att vi under året har haft vad som kan betecknas som ett normalt inflöde av ärenden. Det innebär att antalet inkomna ärenden har minskat något i förhållande till de närmast föregående åren. Det förklaras emellertid av att det under de åren förekom s.k. massärenden och att ärendemängden av den anledningen var högre än vad som normalt brukar vara fallet.

Vi har under året fortsatt att både intensifiera tillsynsverksamheten och utveckla formerna för densamma. I likhet med föregående år har antalet tillsynsprojekt legat på en hög nivå. I syfte att tillsynen ska resultera i en förbättrad verksamhet hos berörda myndigheter har vi även detta år ägnat kraft åt att följa upp hur anmärkningar i tidigare tillsynsbeslut har tagits om hand. Uppföljning ingår numera som en naturlig del i tillsynsärendena.

Vi hanterar varje år ett mycket stort antal ärenden om ersättning enligt frihetsberövandelagen och de belopp som betalas ut är av ansevärd storlek. Vi har under året sett över våra interna riktlinjer för hur ersättningen för lidande ska beräknas och de nya nivåerna för ersättning började gälla vid årsskiftet.

Gruppen tryck- och yttrandefrihetsärenden är inte antalsmässigt så stor. Frågorna är dock av särskild betydelse på grund av sin koppling till grundläggande värden i vår demokrati och med tanke på Justitiekanslerns exklusiva åklagarroll. Vårt uppdrag innebär å ena sidan att värna det fria ordet, t.ex. genom att ingripa mot efterforskning av källor, men å andra sidan att sätta gränserna för vad som får sägas. Dessa ärenden ägnas därför regelmässigt särskild uppmärksamhet. En nyhet under det gångna året var att vi hade att tillämpa den nya bestämmelsen om ansvarsfrihet

för äldre information som trädde i kraft den 1 januari 2019 (se 6 kap. 6 § yttrandefrihetsgrundlagen). Den nya bestämmelsen förde med sig en hel del överväganden och utfallet redovisas närmare i avsnittet om tryck- och yttrandefrihet.

Det har varit fortsatt stabilt när det gäller våra medarbetare. Vi har trots allt gjort några rekryteringar och då kunnat konstatera att vi kan attrahera mycket kompetenta kandidater till våra tjänster. Att vara en attraktiv arbetsgivare är emellertid inte något som kommer av sig självt utan är beroende av att det finns en väl fungerande administration och en ledningsfunktion som förmår att både ställa krav och att skapa en god arbetsmiljö.

Efter det att Justitiekanslern för några år sedan fick ett utökat tillsynsuppdrag anställdes många nya medarbetare. Det gjordes emellertid då inte någon förstärkning av vår administration. Det har i stället skett under detta år. Vi har tillskapat en tjänst som administrativ chef. Vi har också anställt en ny administratör. Kanslichefen, som tidigare arbetade enbart med administrativa frågor, hanterar numera främst övergripande verksamhetsfrågor. Den genomförda förändringen innebär att de administrativa resurserna används mer effektivt.

Under året har vi haft fokus på vår arbetsmiljö och sett över hur vi arbetar med dessa frågor, såväl rent faktiskt som organisatoriskt och i fråga om ansvarsfördelning. En del i det arbetet har bestått i att slutföra det omfattande arbete om förbättrad säkerhet som påbörjades redan under 2018. Vi har också genomfört en förstudie inför kommande upphandling av ett nytt ärendehanteringssystem.

Utöver den verksamhet som redovisas i det följande har vi under året, liksom tidigare år, tagit emot och besökt olika myndigheter för att diskutera skadereglering eller tillsynsfrågor. Vi har också presenterat vår verksamhet för både juridikstudenter och för utländska besökare. Justitiekanslerns medarbetare är efterfrågade som föreläsare och har bland annat utbildat poliser och åklagare. Jag har för egen del deltagit i olika debatter och seminarier samt haft ett stort antal mediekontakter.

Mari Heidenborg

RESULTATREDOVISNING

1 VERKSAMHETSÖVERSIKT

1.1 ALLMÄNNA UPPGIFTER

Justitiekanslern har fem huvuduppgifter; att utöva en extraordinär tillsyn över den offentliga förvaltningen, att reglera skador för vilka staten ansvarar i förhållande till enskilda, att företräda staten i rättegångar, att vara exklusiv åklagare i mål om tryck- och yttrandefrihetsbrott samt att fungera som regeringens juridiska rådgivare.

Vid sidan av dessa huvuduppgifter utövar Justitiekanslern tillsyn över domstolars och myndigheters beslut i frågor om rättshjälp och över Sveriges advokatsamfunds disciplinverksamhet samt när det gäller tillämpningen av viss lagstiftning som särskilt påverkar enskildas integritet. Justitiekanslern utövar också i särskilda fall statens arbetsgivarfunktion.

Hos Justitiekanslern arbetar förutom justitiekanslern, som är myndighetschef, byråchefer, föredragande, beredningsjurister, notarier samt administrativ personal. Myndigheten är indelad i fyra sakenheter och en administrativ enhet. Varje sakenhet leds av en enhetschef som är byråchef. En av byråcheferna är också kansli-
chef. Sedan september leds den administrativa enheten av en administrativ chef.

I avsnitt 1 lämnas en översikt av Justitiekanslerns verksamhet under 2019. I avsnitt 2 återrapporteras kompetensförsörjning och uppdrag m.m. Därefter följer en närmare beskrivning av verksamheten under rubrikerna Tillsyn, Skadestånd inklusive rättegångar, Tryck- och yttrandefrihet inklusive rättegångar, Rättshjälp inklusive rättegångar, Övriga rättegångar och Övriga ärendeslag.

1.2 JUSTITIEKANSLERN 2019 – EN ÖVERSIKT

Justitiekanslern är en liten myndighet med ett omfattande uppdrag. Arbetsbördan är stor. Arbetsmängden bestäms av ett ärendeinflöde som inte går att påverka. Ett stort antal rättegångar och s.k. massärenden utgör en särskild utmaning.

Som framhållits i tidigare årsredovisningar innebär den omständigheten att alla anställda på myndigheten deltar i utvecklingsarbetet och gemensamt enas om verksamhetsmålen att de förändringar som genomförs inte bara accepteras av medarbetarna utan att de även bidrar till att skapa en god arbetsmiljö och ett gemensamt engagemang för genomförandet av myndighetens uppdrag.

Ärendehandläggningen under året

	2019	2018	2017
<i>Ingående balans</i>	1 310	2 740	1 632
<i>Inkomna ärenden</i>	7 498	7 823	12 697
<i>Avgjorda ärenden</i>	7 725	9 253	11 589
<i>Utgående balans</i>	1 083	1 310	2 740

Ovanstående tabell, nedbruten i antalet inkomna, avgjorda och balanserade ärenden 2019 fördelat på olika ärendetyper redovisas i **tabell 1** (s. 30). Av **tabell 2** (s. 31) framgår under vilka år de ärenden som balanserats till 2020 har kommit in. **Tabell 3** (s. 32) visar Justitiekanslerns uppfyllelse av verksamhetsmålen per den 31 december 2019 enligt myndighetens verksamhetsplan för 2019.

År 2019 registrerades 7 498 ärenden, vilket var 325 färre än året dessförinnan. Det var främst skadeståndsanspråken som minskade samtidigt som bland annat antalet inkomna tryck- och yttrandefrihetsärenden ökade. En förklaring till minskningen är att det till skillnad från närmast föregående år inte har kommit in några massärenden.

Under året avgjordes 7 725 ärenden, vilket var 1 528 färre än året innan. Även antalet balanserade ärenden minskade. Även i dessa delar är förklaringen avsaknaden av massärenden.

I stort sett samtliga mål för handläggningstider av ärenden som satts upp i verksamhetsplanen har uppnåtts, se tabell 3.

Tillsyn och skadereglering är de ärendeslag som dominerar verksamheten på myndigheten.

Sedan 2017 har tillsynsverksamheten intensifierats. Under 2019 inleddes 18 initiativärenden. Under året avgjordes sammanlagt 15 sådana ärenden. Under året genomfördes därtill sju tillsynsprojekt, varav en inspektion.

En annan viktig del av tillsynen är den årliga granskningen av myndigheternas ärendeförteckningar. Årets granskning av förteckningarna föranledde ett antal påpekanden. I ett fall riktades kritik mot en myndighet för långsam handläggning.

Ett stort antal tillsynsärenden aktualiseras genom klagomål från enskilda. Endast ett fåtal av dessa föranleder någon närmare granskning.

Skaderegleringen och de rättegångar som den genererar är den del av verksamheten som tar mest resurser i anspråk. Som regel utgör ungefär hälften av antalet inkomna ärenden anspråk på skadestånd mot staten. Under 2019 utgjorde antalet inkomna skadeståndsärenden närmare 48 procent av det totala antalet inkomna ärenden. Vid årets utgång pågick 72 rättegångar gällande skadestånd.

Skaderegleringen innefattar en form av tillsyn. Skaderegleringsärenden kan också ge upphov till tillsynsåtgärder. Det kan t.ex. gälla att frågor angående rutiner och ärendehantering hos myndigheterna uppmärksammas, som det kan finnas skäl att utreda närmare ur ett rent tillsynsperspektiv.

Antalet inkomna anspråk på ersättning enligt lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder (frihetsberövandelagen) uppgick till 2 214 ärenden, varav 93 avsåg omprövning. Ersättning beviljades helt eller delvis i närmare 90 procent av de under året avgjorda ärendena.

Anspråken i övrigt avser främst anspråk enligt bestämmelsen i skadeståndslagen om fel eller försummelse vid myndighetsutövning och enligt Europakonventionen. Av närmare 1 400 avgjorda ärenden beviljades ersättning i cirka 18 procent.

Under 2019 inleddes 52 förundersökningar på det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga området. Det väcktes fem åtal. Vid årets utgång pågick fyra rättegångar i tryck- och yttrandefrihetsmål.

Antalet inkomna ärenden inom ramen för tillsynen över myndigheters och domstolars beslut i frågor om rättshjälp uppgick till 2 026 ärenden, vilket är en liten minskning. Sett över tiden har antalet inkomna ärenden minskat. Detta är en följd av en ändring i Domstolsverkets föreskrifter om vilka beslut om ersättning som ska rapporteras hit. Justitiekanslern överklagade under året 35 beslut.

Under året prövade Högsta domstolen Girjas samebys talan mot staten angående ensamrätt till fiske och jakt efter småvilt inom samebyns område. Domstolen biföll i en dom som meddelades i januari 2020 samebys talan.

Svenska staten stämdes 2018 vid en domstol i New York, USA, angående återlämnande av viss egendom. I augusti 2019 avvisade domstolen talan med hänsyn till den statsrättsliga immuniteten.

Justitiekanslern tog i november emot ett anspråk på ersättning från ett bolag i Australien. Bolaget gjorde gällande att den svenska staten på visst sätt brutit mot Energistadgefördraget. Justitiekanslern, som inte ansåg sig ha behörighet att handlägga anspråket, överlämnade skrivelsen till regeringen. Regeringen uppdrog i ett beslut i början av januari 2020 åt Justitiekanslern att företräda staten med anledning av anspråket.

Justitiekanslerns granskning av Sveriges advokatsamfunds disciplinära verksamhet föranledde inte någon åtgärd under året.

Justitiekanslern anlitas flitigt som remissinstans av Regeringskansliet. Under året besvarades 88 remisser.

2 ÅTERRAPPORTERINGSKRAV OCH UPPDRAG M.M.

2.1 PROGNOSE

Justitiekanslern har lämnat prognoser enligt vad som föreskrivits i regleringsbrevet för 2019.

2.2 SJUKFRÅNVARO

<i>Sjukfrånvaro (%)</i>	2019	2018	2017
<i>Totalt</i>	2,66	2,15	3,11
<i>Långtidssjukfrånvaro (60 kalenderdagar) i förhållande till total sjukfrånvaro</i>	56,21	59,10	75,49
<i>Kvinnor</i>	3,20	2,89	4,87
<i>Män</i>	1,63	0,91	0,52
<i>Anställda 30–49 år</i>	2,94	2,63	-
<i>Anställda 50 år och äldre</i>	2,52	-	-

De anställdas totala sjukfrånvaro redovisas i förhållande till den sammanlagda ordinarie arbetstiden. Vidare redovisas långtidssjukfrånvaro (60 kalenderdagar) i förhållande till total sjukfrånvaro och sjukfrånvaro fördelad på kön. Sjukfrånvaro för anställda under 29 år redovisas inte med hänsyn till att uppgifterna kan hänföras till enskilda individer, se Ekonomistyrningsverkets allmänna råd till 7 kap. 3 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Det kan anmärkas att enstaka längre sjukskrivningar på en liten myndighet får stor påverkan på procentalen för sjukfrånvaron.

2.3 REDOVISNING AV INDIVIDBASERAD STATISTIK

Justitiekanslern för i huvudsak statistik utifrån antalet ärenden och inte på individnivå. Det är därför ogörligt att uppdelat statistiken efter kön, annat än ifråga om antalet anställda.

2.4 ANALYS, BEDÖMNING OCH RESULTATINDIKATORER

Redovisningen innehåller analyser och bedömningar av verksamhetens resultat under respektive avsnitt. De av myndigheten fastställda målen i verksamhetsplanen för 2019 och hur dessa mål uppfylls används som resultatindikatorer. Hur målen uppfylls redovisas under respektive avsnitt.

Någon beräkning av styckkostnaden per ärende fördelat per ärendetyp görs inte. Justitiekanslern är undantagen från kravet i 3 kap. 1 § andra stycket förordningen om årsredovisning och budgetunderlag.

2.5 KOMPETENSFÖRSÖRJNING

Att arbeta hos Justitiekanslern är attraktivt och kvalificerade personer söker lediga anställningar här.

Justitiekanslern deltar varje år i det rekryteringsprogram som riktar sig till blivande assessorer vid samtliga överrätter, det s.k. Stockholmspaketet. Det förekommer en hel del underhandsförfrågningar om kommande vakanser och om möjligheten till anställning hos Justitiekanslern.

Av medarbetarna på den administrativa enheten har flertalet tidigare erfarenhet av arbete vid domstol eller på andra myndigheter inom rättsväsendet.

Personalomsättningen har varit förhållandevis låg under året. Två personer, varav en av byråcheferna, avslutade sina anställningar här. Justitiekanslern överlämnade strax före jul ett förslag till regeringen om vilken person som bör anställas som byråchef. Under året har en jurist och en administratör påbörjat sina anställningar. Därutöver har tre jurister rekryterats, vilka påbörjar sina respektive anställningar under 2020.

Ett antal personer har varit tjänstlediga under året.

På myndigheten finns det tre notarier som fullgör de första sex månaderna av sin notariemeritering hos Justitiekanslern, s.k. pakettjänster. Domstolsverket har remitterat ett förslag om att bland annat sådana tjänster inte längre ska erbjudas. Justitiekanslern har yttrat sig över förslaget.

Antalet årsarbetskrafter uppgick under 2019 till 41. Vid utgången av 2019 var 32 kvinnor och 14 män anställda på myndigheten.

2.6 UPPDRAG

Moderna beredskapsjobb samt mottagande av nyanlända arbetssökande och personer med funktionsnedsättning för praktik

Justitiekanslern har 2019 inte haft möjlighet att erbjuda sådana anställningar.

Möten inom de internationella oljeskadefonderna

Justitiekanslern har sedan 2003 regeringens uppdrag att företräda Sverige i möten inom de internationella oljeskadefonderna. Justitiekanslern har under året företrätt Sverige vid två möten i London. Uppdraget redovisas till regeringen genom skriftliga rapporter.

3 TILLSYN

3.1 ALLMÄNNA UPPGIFTER

	2019	2018	2017
<i>Ingående balans</i>	51	65	39
<i>Inkomna ärenden</i>	1 141	1 170	1 121
<i>Antal ärenden att handlägga</i>	1 192	1 235	1 160
<i>Avgjorda ärenden</i>	1 151	1 184	1 095
<i>Utgående balans</i>	41	51	65

Av samtliga ärenden som kommit in under året har tillsynsärenden utgjort 15 procent.

Omfattningen av Justitiekanslerns tillsyn framgår av 2 och 3 §§ lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn samt 3 § förordningen (1975:1345) med instruktion för Justitiekanslern.

I Justitiekanslerns verksamhetsplan för 2019 angavs följande specifika mål för myndighetens rättsliga tillsyn:

- Justitiekanslern ska även fortsättningsvis sträva efter att förenkla handläggningen. Handlingar eller muntliga upplysningar kan t.ex. inhämtas mera formlöst, varvid dokumentation sker i akten.
- För klagomål som kan avslutas utan vidare utredningsåtgärder bör ett brev-svar ha skickats till klaganden inom en månad från det att ärendet kom in till myndigheten.
- För ärenden där remittering eller utredning av någon omfattning krävs bör ärendet vara avslutat inom tio månader.
- Tillsynen bör vara särskilt inriktad på frågor som rör grundläggande fri- och rättigheter, rättssäkerhet samt offentlighet och sekretess.
- Granskningen av myndigheternas ärendeförteckningar bör vara avslutad senast den 30 juni.
- Justitiekanslern bör genomföra inspektioner och andra granskningar under året. Ansvaret för planering och genomförande av inspektioner och sådana granskningar ligger på enheterna, var för sig eller i samarbete mellan enheterna.
- Beslut från en inspektion bör vara färdigställt inom sex veckor efter det att inspektionen avslutades.
- Ett initiativärende som innefattar en s.k. skrivbordsinspektion bör avslutas inom tre månader från det att det underlag som ska granskas är inhämtat.

Justitiekanslerns tillsynsverksamhet har under året till stor del varit inriktad på olika tillsynsprojekt. Sju tillsynsprojekt har genomförts, varav en inspektion. De tillsynsprojekt som genomfördes under 2018 har utvärderats.

Ett viktigt inslag i tillsynsverksamheten har varit att följa upp hur de anmärkningar som gjorts i tidigare tillsynsbeslut tagits om hand av berörda myndigheter.

Av de 1 141 tillsynsärenden som registrerades under året anhängiggjordes 873 genom anmälan från enskilda, 18 på Justitiekanslerns eget initiativ och ett genom anmälan från en annan myndighet. Av övriga inkomna ärenden avsåg 217 ärendeförteckningsärenden enligt 29 § myndighetsförordningen (2007:515), nio tillsynsprojekt inklusive inspektioner och 23 protokoll från personalansvarsnämnder.

Kritik uttalades i 11 av de 1 151 tillsynsärenden som avgjordes under året. Därutöver gjordes i åtta ärenden uttalanden i någon form. Ytterligare 17 anmälnings- eller initiativärenden där Justitiekanslern inhämtat yttranden från berörda myndigheter avslutades utan någon ytterligare åtgärd.

Sammanfattningsvis uttalades kritik i 31 procent av de tillsynsärenden som föranledde remittering eller annan utredning av någon omfattning. Sett till det totala antalet tillsynsärenden som avgjordes under året uttalades kritik i en procent av dessa.

Förutom i tillsynsärenden har Justitiekanslern inom ramen för ett stort antal skaderegleringsärenden haft anledning att pröva frågor av renodlad tillsynskaraktär. Dessa ärenden ingår inte i den ovan nämnda statistiken rörande tillsynsärenden, men berörs nedan i avsnitt 3.5.

3.2 TILLSYNSPROJEKT

Justitiekanslern har under 2019 genomfört sju tillsynsprojekt, varav en inspektion. Inspektionen skedde vid ett polisområde inom Polismyndigheten och avsåg hanteringen av frågor om beslag och förverkande. Det allmänna intrycket från inspektionen var att verksamheten på det stora hela fungerade väl. Det uppsatta målet att beslutet från en inspektion bör vara färdigställt inom sex veckor uppnåddes.

Huvuddelen av de sex resterande tillsynsprojekten har genomförts på distans, dvs. i Justitiekanslerns lokaler (s.k. skrivbordsinspektioner). Projekten avsåg kommuners hantering av allmänna handlingar, Polis- respektive Åklagarmyndighetens utformning av gärningsbeskrivningar vid delgivning av brottsmisstanke, Polismyndighetens tillämpning av bestämmelsen om återkallelse av förordnande som ordningsvakt och beslut om avstängning, Kriminalvårdens beslut om placering i avskildhet, en tingsrätts handläggning av utskökningsärenden och Tullverkets skadereglering. Det allmänna intrycket var i huvudsak att de berörda myndigheterna fungerade väl eller mycket väl. I projektet som avsåg Polismyndighetens tillämpning av bestämmelsen rörande återkallelse av förordnande som ordningsvakt m.m. påtalades bland annat bristande enhetlighet och brister i kommunikationen med ordningsvakter som är föremål för utredning. I ett projekt har Justitiekanslern uttalat kritik. Kritiken avsåg långsam handläggning av ett skaderegleringsärende hos Tullverket.

Av verksamhetsplanen framgår att ett ärende som innefattar en s.k. skrivbordsinspektion bör avslutas inom tre månader från det att det underlag som ska granskas är inhämtat. Nämnda mål uppnåddes i tre av totalt fyra sådana ärenden.

3.3 ENSKILDA TILLSYNSÄRENDEN (KLAGOMÅL, INITIATIVÄRENDEN OCH ÖVERLÄMNANDE ÄRENDEN)

I sju ärenden där enskilda gjort anmälan och i fem ärenden som tillkommit på Justitiekanslerns eget initiativ har Justitiekanslern uttalat kritik eller gjort uttalanden. Kritik har också förekommit i två ärenden där anmälan gjorts av en annan myndighet.

Kritiken har i flera fall avsett utlämnande av allmänna handlingar och därmed sammanhängande frågor. Justitiekanslern har bland annat kritiserat Skatteverket, ett universitet och en kommun för bristfällig handläggning av en begäran om utlämnande av allmänna handlingar.

Justitiekanslern har kritiserat myndigheters handläggning också i andra hänseenden. Justitiekanslern har således riktat kritik mot Åklagarmyndigheten och mot en tingsrätt för brister i handläggningen av ett mål om brott mot tystnadsplikt. Justitiekanslern har vidare uttalat kritik mot Migrationsverket för att verket inte uppfyllt sin serviceskyldighet enligt förvaltningslagen. Allvarlig kritik har uttalats mot Försäkringskassan för felaktig hantering av sekretessbelagd information. Justitiekanslern har även riktat kritik mot en migrationsdomstol för hanteringen av ett ärende rörande en person tagen i förvar.

De ärenden som har föranlett vissa uttalanden har bland annat avsett uteblivna underrättelser till Rättshjälpsmyndigheten, tolkkompetens inom en polisregion, en polisregions underlåtenhet att förmedla brottsoffers kontaktuppgifter till brottsofferjourer och Åklagarmyndighetens hantering av penningbeslag när en målsägande gör anspråk på de beslagtagna kontomedlen.

Av anmälningarna från enskilda lades 687 till handlingarna med ett brevsvar till anmälaren och 171 lades till handlingarna utan någon åtgärd. 22 ärenden som avsåg anmälningar från enskild om brott i tjänsten avslutades med beslut om att förundersökning inte skulle inledas.

Beträffande såväl ärenden som avslutades utan vidare utredning som ärenden som föranledde utredning av någon omfattning uppnåddes per den 31 december 2019 i så gott som samtliga fall det i verksamhetsplanen uppsatta målet om en månads respektive tio månaders handläggningstid.

3.4 ÄRENDEFÖRTECKNINGAR

Under året har ärendeförteckningar från 21 länsstyrelser och 172 andra myndigheter granskats. Ärendeförteckningarna föranledde beslut med påpekanden beträffande tio länsstyrelser. Granskningen av ärendeförteckningar från övriga myndigheter avslutades med att Justitiekanslern gjorde vissa påpekanden beträffande 38 myndigheter och uttalade kritik mot en myndighet. Kritiken avsåg långsam handläggning hos Kemikalieinspektionen.

Samtliga ärenden utom fem avslutades inom den enligt verksamhetsmålet utsatta tiden.

3.5 TILLSYN I SKADEREGLERINGSÄRENDEN

Justitiekanslern har i 17 skaderegleringsärenden riktat kritik mot myndigheter. Kritiken har i majoriteten av fallen avsett dröjsmål i handläggningen av olika ärenden. I två fall har kritik riktats mot Länsstyrelsen i Stockholms län för att ett delgivningsärende och ett ärende om strandskyddsdispens inte handlagts tillräckligt skyndsamt. I ett ärende har Justitiekanslern riktat kritik mot Kronofogdemyndigheten för dröjsmål med registreringen av influtna medel i ett utsökningsmål. I två fall har Justitiekanslern kritiserat Skatteverket och Försäkringskassan för att handläggningen av ett ärende om folkbokföring respektive sjukpenning dragit ut på tiden. Justitiekanslern har också riktat kritik mot Polismyndigheten för dels långsam handläggning av en förundersökning, dels bristande hantering av beslag. Justitiekanslern har även kritiserat Åklagarmyndigheten för att inte ha underrättat Polismyndigheten i omedelbar anslutning till att ett beslut om hävande av beslag fattats.

I fem ärenden där kritik inte riktats mot någon myndighet har Justitiekanslern gjort vissa uttalanden. Sådana uttalanden har bland annat avsett Polismyndighetens hantering av beslag.

4 SKADESTÅND INKLUSIVE RÄTTEGÅNGAR

4.1 ALLMÄNNA UPPGIFTER

	2019	2018	2017
<i>Ingående balans</i>	1 080	2 484	1 419
<i>Inkomna ärenden</i>	3 587	3 923	9 014
<i>Antal ärenden att handlägga</i>	4 667	6 407	10 433
<i>Avgjorda ärenden</i>	3 752	5 327	7 949
<i>Utgående balans</i>	915	1 080	2 484

Av samtliga ärenden som kommit in under året har skadeståndsärenden utgjort 48 procent.

I Justitiekanslerns verksamhetsplan anges följande specifika mål för skaderegleringen:

- Justitiekanslern ska även fortsättningsvis sträva efter att förenkla handläggningen. Handlingar eller muntliga upplysningar kan t.ex. inhämtas mera formlöst, varvid dokumentation sker i akten.
- Kvalitetssäkring ska ske genom att ytterligare någon handläggare eller en byråchef vid behov deltar i beredningen av ärendet.
- Handläggningstiden för ett ärende bör inte överstiga tolv månader.
- När ett ärende har överlämnats hit från en annan myndighet gäller tidsmålen enligt ovan för handläggningstiden här men om den enskilde redan har fått vänta länge på besked ska detta särskilt beaktas.
- För att korta handläggningstiderna ska enkla ärenden kunna avslutas med frångående av turordningsprincipen.
- Ärenden som i huvudsak avser långsam handläggning ska handläggas med förtur.

I Justitiekanslerns verksamhetsplan anges följande specifika mål för ärenden om ersättning enligt frihetsberövandelagen:

- Handläggningstiden för ett ärende bör inte överstiga fyra månader.

I Justitiekanslerns verksamhetsplan anges följande specifika mål för rättegångar:

- Justitiekanslerns insats som företrädare för staten i rättegång ska kännetecknas av högsta kvalitet i arbetet med förberedelse och utförande av talan. Justitiekanslern ska medverka till att föra målen framåt. Kvalitetssäkring ska ske genom att ytterligare någon handläggare eller en byråchef vid behov deltar i förberedelsen och vid rättegången. Externa ombud ska även fortsättningsvis anlitas endast i undantagsfall.

Av de under 2019 inkomna ärendena avsåg 2 214 anspråk på ersättning enligt frihetsberövandelagen, 1 337 anspråk på ersättning enligt skadeståndslagen, data-skyddsförordningen/personuppgiftslagen eller Europakonventionen m.m. och 28 under året anhängiggjorda rättegångar.

Det uppsatta målet för skadeståndsanspråk uppnåddes i så gott som samtliga ärenden. Vid årsskiftet fanns åtta ärenden avseende ersättning vid frihetsinskränkning äldre än fyra månader och tre skaderegleringsärenden äldre än tolv månader.

4.2 ERSÄTTNING ENLIGT FRIHETSBERÖVANDELAGEN

Anspråken på ersättning enligt frihetsberövandelagen utgjorde 30 procent av det totala antalet inkomna ärenden under året. Under 2019 avgjordes 2 310 sådana ärenden. Ersättning beviljades helt eller delvis i närmare 90 procent av fallen.

Under året har en översyn gjorts av hur ersättning för lidande ska bestämmas. En av de mer grundläggande förändringarna är att tiden som frihetsberövandet varat ska ges en större betydelse än tidigare och att ersättningen därför ska öka exponentiellt över tid. Förändringarna sker i huvudsak i form av olika omfördelningar av ersättningsbeloppen och är inte tänkt att innebära någon större förändring av det totala belopp som betalas ut i lidandeersättning. De ändrade nivåerna trädde i kraft den 1 januari 2020.

Totalt betalades under året 83 171 tkr inklusive ombudskostnader och ränta ut i ersättning enligt frihetsberövandelagen. Dessa ersättningar har belastat anslaget 1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m. Utbetalningar av belopp överstigande 100 tkr har skett i 133 ärenden under året. I 37 av dessa ärenden har ersättningen överstigit 200 tkr. De högsta beloppen som under året har beslutats i ett ärende är 9 476 tkr (varav 4 500 tkr betalats ut i förskott under 2018) samt 946 tkr och 480 tkr.

Justitiekanslern har, efter rekvisition, betalat ut 7 791 tkr till Polismyndigheten. Detta belopp avser ersättningar enligt 8 § frihetsberövandelagen, dvs. ersättning för person- och sakskador vid laglig våldsanvändning.

I tabellen nedan redovisas totala ersättningsbelopp m.m. för de tre senaste åren.

	2019	2018	2017
Avslutade ärenden	2 310	1 972	1 691
Ärenden där ersättning utbetalats	2 060	1 754	1 473
Utbetalt belopp tkr	83 171	82 859	59 833
Varav ombudskostnader tkr	2 326	2 024	1 606

4.3 ERSÄTTNING ENLIGT SKADESTÅNDSLAGEN M.M.

Inledning

Utöver anspråk på ersättning enligt frihetsberövandelagen och rättegångar (se punkten 4.4 nedan) registrerades under året 1 216 anspråk grundade på främst skadeståndslagen och Europakonventionen samt 117 anspråk grundade på påståenden om felaktig personuppgiftsbehandling. Justitiekanslern har under året avgjort 1 398 sådana skadeståndsärenden. Ersättning beviljades i 18 procent av fallen. Justitiekanslern har i dessa ärenden uppdragit åt någon annan myndighet att betala

ut beslutad ersättning med sammanlagt 3 275 tkr exklusive ränta.

Vissa ytterligare ekonomiska uppgifter som hänför sig till rättegångar redovisas i avsnitt 7.

Några intressanta skadeståndsärenden

Beslut som Justitiekanslern bedömer vara av allmänt intresse publiceras på Justitiekanslerns webbplats. I årsredovisningen redovisas några av dessa ärenden för att ge en samlad bild av vad som kan vara av allmänt intresse och även vanligt förekommande inom den frivilliga skaderegleringen.

Polis- respektive Åklagarmyndigheten, långsam handläggning av förundersökningar. Justitiekanslern kritiserade Polismyndigheten för att en förundersökning varit liggande under närmare fem år utan att några utredningsåtgärder vidtagits. Enligt Justitiekanslern innebar Polismyndighetens handläggning ett sådant oacceptabelt dröjsmål att det är att betrakta som fel eller försummelse enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen. Någon ersättning utgick dock inte bland annat eftersom de i beslag tagna alkoholvarorna, med hänsyn till deras hållbarhetstid, under alla omständigheter skulle ha förstörts innan ett skadeståndgrundande dröjsmål uppstått. Justitiekanslern fann även att Åklagarmyndighetens handläggning av två förundersökningar inneburit att sökandenas rätt till rättegång inom skälig tid enligt artikel 6.1 i Europakonventionen hade åsidosatts och tillerkände sökandena ersättning för ideell skada med 15 000 respektive 20 000 kr. I bägge ärendena pågick förundersökningen under cirka fem år och flera perioder av inaktivitet i handläggningen förekom.

Polismyndigheten, husrannsakingar och kroppsvisitationer. Justitiekanslern prövade i tre beslut skadeståndsanspråk med hänvisning till husrannsakingar och kroppsvisitationer som genomförts i förebyggande syfte med stöd av 19 § andra stycket 1 och 20 a § polislagen (1984:387). Justitiekanslern uttalade att sådana tvångsåtgärder förutsätter att det finns någon konkret omständighet som ger objektivet stöd för att ett farligt föremål kan komma att påträffas. I ett av besluten fann Justitiekanslern att de omständigheter som Polismyndigheten hade pekat på inte uppfyllde det kravet. I de två andra ärendena hade sökandena varit föremål för upprepade kontroller. Justitiekanslern uttalade att kroppsvisitation och husrannsakan innebär långtgående ingrepp i den enskildes integritet och att det är av största vikt att polisens dokumentation av de omständigheter som har legat till grund för bedömningen att en tvångsåtgärd är lagenlig innehåller alla de skäl som ligger till grund för ingripandet. Kritik riktades mot Polismyndigheten för dokumentationsbrister vid vissa av tvångsåtgärderna. I ett av besluten beviljades sökanden ersättning med 10 000 kr med hänvisning till att hans rättigheter enligt artikel 8 i Europakonventionen om rätt till skydd för privat- och familjeliv hade överträtts vid ett stort antal tillfällen. I de två andra besluten avslogs skadeståndsanspråken.

Ersättningsanspråk mot staten med stöd av 36 kap. 17 § brottsbalken. En tingsrätt dömde en person för grovt penningtvättsbrott. Brottet bestod i att ett miljonbelopp genom vilseledande kommit att överföras från ett kinesiskt företag till ett bankkonto tillhörande ett svenskt företag. Tingsrätten förklarade ett belopp om drygt fyra miljoner kr, som hade tagits i penningbeslag, förverkat. Efter att det kinesiska

företaget vunnit en process mot det svenska företaget om bättre rätt till det aktuella penningbeslaget, begärde det kinesiska företaget med stöd av 36 kap. 17 § brottsbalken ersättning från staten. Justitiekanslern fann att 36 kap. 17 § andra stycket brottsbalken var tillämplig trots att förverkandet grundats på att det förverkade beloppet varit föremål för penningtvättsbrott och inte på att det utgjort utbyte av brott. Eftersom pengarna som fanns kvar på det svenska företagens bankkonto tillhörde det kinesiska företaget tillerkändes sökanden ersättning från staten motsvarande värdet som tillfallit staten på grund av beslutet om förverkande, dvs. drygt fyra miljoner kr. I ett annat mål avslog en tingsrätt skadeståndsanspråk som målsägande framställt mot en person åtalad för penningtvättsbrott. Tingsrätten förverkade tillgångar på den tilltalades bankkonto som tagits i penningbeslag och angav i domen att målsägandena därmed kunde få ersättning av staten med stöd av bestämmelsen i 36 kap. 17 § brottsbalken. Justitiekanslern bedömde att målsägandena saknade rätt till ersättning med stöd av den bestämmelsen, eftersom de i och med tingsrättens dom inte hade något anspråk på gärningsmannen, vilket är en förutsättning för sådan ersättning. Tingsrättens handläggning av skadeståndsanspråken ansågs felaktig bland annat genom att avslaget grundats på uppfattningen att målsägandena hade rätt till ersättning från staten, vilket medfört att de saknat anledning att överklaga domen. Sökandena beviljades skadestånd motsvarande de anspråk som tingsrätten avslagit.

Polismyndigheten, utlämnande av bilder ur en förundersökning på en misstänkt person för publicering. I syfte att kunna identifiera en av två misstänkta skickade en förundersökningsledare bilder från en övervakningskamera till en kollega för vidare publicering i ett program som sändes på en dagstidnings webbsida. Efter att ha sett bilder på sig själv i dagstidningen, där bilder från övervakningskameran också hade publicerats, anmälde sökanden sig hos polisen. Ett par dagar senare avfördes hon som misstänkt. Justitiekanslern fann att Polismyndigheten inte behandlat sökandens personuppgifter på ett korrekt sätt och i enlighet med god sed och att myndigheten därför ådragit staten skadeståndsskyldighet enligt 48 § personuppgiftslagen (1998:204). Med hänvisning till att uppgifterna varit av särskilt känslig karaktär och att publiceringen skett på ett sådant sätt som typiskt sett kan få stora konsekvenser för den enskilde tillerkände Justitiekanslern sökanden ersättning för kränkning med 10 000 kr.

Polismyndigheten, brister vid omhändertagande av en berusad person. Sökanden omhändertogs av polis med stöd av lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. och fördes till en polisarrest. Det förekom ett flertal brister i behandlingen av sökanden, bland annat vistades han under närmare sex timmar helt naken i cellen utan möjlighet att skyla sig. Justitiekanslern fann att Polismyndighetens behandling innefattat ett åsidosättande av artikel 8 i Europakonventionen och tillerkände sökanden ersättning för ideell skada med 10 000 kr.

Fråga om ersättning för ombudskostnader i mål enligt lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete (förfarandelagen). Justitiekanslern bedömde att en kammarrätts beslut att inte bevilja sökanden ombudskostnader i ett mål enligt förfarandelagen inte var felaktigt eftersom det inte finns någon tillämplig regel som medger ersättning för ombudskostnader i dessa mål. Med hänsyn till att sökanden på egen hand skulle haft svårt att ta tillvara sin rätt ifrågasatte Justitiekanslern dock om processen för återkrav enligt förfarandelagen i alla lägen lever upp till kraven i regeringsformen och i Europakonventionen på

att en rättegång ska genomföras rättvist. Enligt Justitiekanslern kunde det finnas skäl för lagstiftaren att se över den aktuella regleringen och beslutet överlämnades för kännedom till Finansdepartementet.

Kriminalvården anstalten Fosie, fråga om dubbelbeläggning. Anstalten Fosie utökade under december 2018 antalet platser genom att dubbelbelägga åtta bostadsrum. Sökandena placerades i sådana dubbelbelagda bostadsrum under drygt en och en halv månad respektive cirka tjugo dagar. Justitiekanslern, som avslog sökandenas anspråk på ersättning för lidande, konstaterade att det inte finns något förbud mot att placera mer än en intagen i ett bostadsrum. Av utredningen framgick inte annat än att de bostadsrum som dubbelbelagts varit tillräckligt stora och försedda med sådan extrautrustning och ventilation som krävs för två personer. Kriminalvårdens beslut innefattade därmed inte fel eller försummelse enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen. Inte heller var omständigheterna vid placeringen sådana att artikel 3 i Europakonventionen om förbud mot tortyr överträtts.

Migrationsverket, ideell ersättning vid överträdelse av unionsrättslig tidsfrist. Sökandena, som var tredjelandsmedborgare, begärde ideell ersättning med åberopande av att Migrationsverkets beslut om uppehållstillstånd på grund av anknytning fattades först cirka 32 månader efter att deras ansökningar lämnades in. Justitiekanslern konstaterade att verket hade överträtt den tidsfrist på nio månader som gäller enligt familjeåterföreningsdirektivet och utlänningsförordningen. Med hänsyn till de exceptionella förhållanden som rådde hos verket till följd av flyktingkrisen bedömdes dock att den långsamma handläggningen inte utgjorde fel eller försummelse enligt skadeståndslagen. Det var inte heller någon överträdelse av artikel 8 i Europakonventionen. Justitiekanslern prövade om förutsättningarna för att få skadestånd med stöd av unionsrätten var uppfyllda, men avslog även sökandenas unionsrättsliga anspråk. Justitiekanslern ansåg att det inte var klart att tidsbestämmelsen i familjeåterföreningsdirektivet föreskrev en sådan rättighet som krävs för att enskilda ska få skadestånd. Det var inte heller klart att verkets överträdelse av tidsfristen var tillräckligt klar (allvarlig) med hänsyn till den exceptionella situationen som rådde hos verket med anledning av flyktingkrisen. Unionsrätten ansågs inte heller innebära något generellt krav på att ideell ersättning ska utgå. Justitiekanslern bedömde vidare att det inte stred mot likabehandlingsprincipen eller effektivitetsprincipen att avslå sökandenas anspråk.

4.4 RÄTTEGÅNGAR

Inledning

Under året registrerades 28 nya ärenden där enskilda väckt talan mot staten vid domstol. 19 av dessa ärenden avsåg anspråk som dessförinnan hade prövats av Justitiekanslern. Sex av dessa 19 ärenden avsåg ersättning enligt frihetsberövandelagen där den enskilde var missnöjd med Justitiekanslerns beslut. Resterande 13 ärenden avsåg beslut där Justitiekanslern prövat anspråk på ersättning enligt andra bestämmelser. Övriga nio ärenden avsåg ärenden där den enskilde vände sig direkt till domstol.

39 rättegångsärenden avslutades under året. Två av dessa ärenden har hos Justitiekanslern avslutats genom att en annan myndighet fått i uppdrag att föra statens talan. Ett ärende har överlämnats till annan myndighet då anspråket inte bedömts

omfattas av förordningen (1995:1301) om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten. I övriga 36 ärenden har Justitiekanslern fört statens talan. I ett av dessa ärenden har förlikning träffats, i fyra ärenden har käranden återkallat sin talan och i sex fall har kärandens talan helt eller delvis bifallits av domstolen. 25 ärenden, varav ett gällande frihetsberövandelagen, har lämnats utan bifall eller avvisats helt eller delvis.

Staten har i dessa rättegångar företrätts av anställda hos Justitiekanslern.

Principiellt intressanta rättegångar

Domar som vunnit laga kraft

Skadeståndsskyldighet på grund av överträdelser av Europakonventionen och regeringsformen. En sameby begärde ideellt skadestånd av staten och anförde sammanfattningsvis att Sveriges inkorporering och tillämpning av förlängningen av 1972 års Renbeteskonvention under vissa år hade åsidosatt samebyns rätt till egendomsskydd, rätt till en rättvis rättegång samt förbudet mot diskriminering enligt Europakonventionen och regeringsformen. Tingsrätten biföll samebyns talan. Hovrätten fastställde i huvudsak tingsrättens dom.

Jämkning på grund av eget beteende. En person väckte talan mot staten och begärde ersättning för lidande. Frågan i målet var om ersättningen skulle jämkas med hänsyn till att kärandens eget beteende föranlett frihetsberövandet. Staten åberopade till stöd för jämningsinvändningen omständigheter som befunnits styrka genom en brottmålsdom. Tingsrätten ogillade käromålet men hovrätten biföll käromålet. Hovrätten ansåg att de omständigheter som godtagits i en brottmålsdom i ett mål där käranden inte varit åtalad eller på annat sätt förekommit, inte räckte som bevisning för att jämka lidandeersättningen.

Ersättningsgilla utgifter till följd av ett frihetsberövande. En person begärde ersättning bland annat för att han inte kunde åka på en semesterresa under en tid då han var frihetsberövad och att han blev tvungen att köpa en ny flygbiljett. Högsta domstolen uttalade att rätten till ersättning enligt frihetsberövandelagen på grund av det strikta ansvaret är mer generös än vad som normalt gäller, vilket motiverar en strikt bedömning när det gäller omfattningen av rätten till ersättning. Högsta domstolen fann att utgifterna för semesterresan inte var en nödvändig följd av frihetsberövandet och därför inte ersättningsgilla enligt frihetsberövandelagen.

Pågående mål

Preskriberade skattefordringar. Ett konkursbo väckte talan mot staten och anförde bland annat att Kronofogdemyndigheten förmått boet att betala vissa skatter trots att skattefordringarna varit preskriberade. Konkursboet begärde i första hand att beloppen skulle återbetalas. Sedan en fråga om rättegångshinder avgjorts i Högsta domstolen ogillade tingsrätten bolagets talan bland annat på den grunden att statens fordringar inte varit preskriberade när betalningarna ägde rum. Hovrätten fastställde tingsrättens dom. Högsta domstolen har ännu inte tagit ställning till frågan om prövningstillstånd.

Mervärdesskatt på posttjänster. En bank begär med stöd av unionsrätten återbetalning av skatt alternativt unionsrättsligt skadestånd. Målet rör frågan om bolaget i strid med unionsrätten har betalat mervärdesskatt på posttjänster. Sedan Högsta domstolen slagit fast att allmän domstol är behörig att pröva bankens talan om återbetalning (kompensation) för erlagd mervärdesskatt pågår förberedelse i tingsrätten. Bankens anspråk mot staten uppgår numera till drygt 550 mnkr samt ränta. Tingsrätten avtog i slutet av november 2019 bankens begäran om att hänskjuta målet till EU-domstolen.

Ersättning och skadestånd till följd av längre tids frihetsberövande. En person var frihetsberövad i drygt åtta år till följd av en dom för mord, innan resning beviljades och personen frikändes från åtalet för mord. Sedan han inom ramen för den frivilliga skaderegleringen fått ersättning enligt frihetsberövandelagen med drygt åtta mnkr, begär han ytterligare ersättning för lidande med drygt 6,7 mnkr samt drygt en mnkr för ren förmögenhetsskada. Huvudförhandling i målet är planerad till maj 2020.

Preskription av ersättning vid frihetsberövande. En person dömdes efter erkännande för bland annat mord till slutet psykiatrisk vård. Han var då 15 år gammal. Han frigavs i mars 1988 efter att ha varit frihetsberövad i cirka 22 månader. Före frigivningen tog personen tillbaka sitt erkännande. Efter att ha beviljats resning av hovrätten frikände tingsrätten honom från åtalet för mord och meddelade påföljds-eftergift för den övriga brottsligheten. Justitiekanslern avtog personens begäran om ersättning enligt frihetsberövandelagen med hänvisning till preskription. Personen begär ersättning för lidande med tre mnkr. Huvudförhandling i målet är planerad till maj 2020.

Rätten till en rättvis rättegång enligt regeringsformen. En person begär ideellt skadestånd under påstående att hans rätt till en rättvis rättegång enligt regeringsformen har kränkts. Bakgrunden till tvisten är Skatteverkets rättidsprövning av ett överklagande, som skett genom det allmänna ombudet hos Skatteverket och som domstolarna har ansett sig bundna av. Personen anser att överklagandet har kommit in för sent och har inte kunnat få den frågan prövad tidigare i domstol. Målet är vilande i tingsrätten i avvaktan på att Högsta domstolen ska ta ställning till om en delfråga ska tas upp till prövning.

Överträdelse av den unionsrättsliga etableringsfriheten. Ett energibolag begär skadestånd med drygt en miljard kronor samt ränta grundat på både unionsrätten och skadeståndslagen. Huvudfrågan i målet är om staten är skadeståndsskyldig på den grunden att bolaget i strid med den unionsrättsliga etableringsfriheten har vägrats ränteavdrag. Tingsrätten beslutade i januari 2020 att inte hänskjuta målet till EU-domstolen. Skriftväxling pågår.

Skadestånd med hänvisning till återkallelse av gynnande förvaltningsbeslut. En person yrkar ersättning för ren förmögenhetsskada med hänvisning till att Naturvårdsverket felaktigt hade återkallat ett tidigare meddelat typgodkännande av en vildsvinsfälla. Förvaltningsrätten fastställde verkets beslut medan kammarrätten därefter upphävde detsamma. En fråga i målet är hur prövningen av fel eller försummelse ska göras när det rör sig om återkallelse av gynnande förvaltningsbeslut. Tingsrätten ogillade käromålet. Domen har överklagats och hovrätten har meddelat prövningstillstånd.

5 TRYCK- OCH YTTRANDEFRIHET INKLUSIVE RÄTTEGÅNGAR

5.1 ALLMÄNNA UPPGIFTER

	2019	2018	2017
<i>Ingående balans</i>	60	53	18
<i>Inkomna ärenden</i>	366	317	295
<i>Antal ärenden att handlägga</i>	426	370	313
<i>Avgjorda ärenden</i>	387	308	260
<i>Utgående balans</i>	39	60	53
<i>Inledda förundersökningar</i>	52	19	37
<i>Väckta åtal</i>	5	4	6

Av samtliga ärenden som kommit in under året har tryck- och yttrandefrihetsärenden utgjort 5 procent.

I Justitiekanslerns verksamhetsplan anges följande specifika mål för myndighetens tryck- och yttrandefrihetsärenden:

- Beslut huruvida förundersökning ska inledas bör meddelas snarast och senast inom en månad från det att ärendet kom in till myndigheten, eller inom den kortare tid som krävs för att de frister som gäller för t.ex. preskription och beslag inte ska överskridas. Justitiekanslern ska ha ett fortsatt nära samarbete med de åklagare som verkställer inledda förundersökningar och bistår med att utföra åtalet i domstol. Justitiekanslern ska liksom tidigare biträda handläggande åklagare vid rättegång.

Antalet inkomna ärenden har ökat med 49 jämfört med föregående år (366 ärenden 2019 jämfört med 317 ärenden 2018). Ökningen kan i allt väsentligt tillskrivas ett stort antal anmälningar mot en och samma webbplats.

I likhet med tidigare år har en stor del av de inkomna anmälningarna avsett publiceringar som inte omfattas av grundlagsskydd. Det gäller bland annat publiceringar på internet där webbplatsen inte omfattas av den s.k. databasregeln i 1 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen (YGL).

I så gott som samtliga fall uppnåddes det uppsatta tidsmålet. Vid årsskiftet fanns inga ärenden äldre än en månad där beslut i frågan om förundersökning ska inledas inte fattats.

5.2 FÖRUNDESRÖKNINGAR OCH RÄTTEGÅNGAR

Inledning

Justitiekanslern inledde under året förundersökning i 52 ärenden. Av dessa avsåg 42 ärenden hets mot folkgrupp. Tio av dessa ärenden samordnades till en enda förundersökning och fyra andra ärenden hänfördes till en redan pågående förundersökning. I tre av de under året inledda förundersökningarna väcktes åtal, liksom i en förundersökning från 2018. Vidare lades 18 förundersökningar från 2019

och fem förundersökningar från 2018 ned. Övriga förundersökningar pågår fortfarande.

Den 1 januari 2019 infördes nya regler i YGL om ansvarsbefrielse för äldre material i databaser. Enligt 6 kap. 6 § YGL kan en utgivare av en databas, som har underrättats av Justitiekanslern eller målsäganden om att databasen innehåller information som kan utgöra yttrandefrihetsbrott och som kan antas vara äldre än ett år, inte hållas ansvarig för informationen om materialet tas bort ur databasen inom två veckor efter det att underrättelsen togs emot. En motsvarande ansvarsfrihetsgrund följer av 6 kap. 7 § YGL när utgivaren, utan att först ha mottagit en underrättelse enligt 6 kap. 6 § YGL, tar bort informationen inom två veckor efter delgivning av en stämmningsansökan som avser ansvar eller skadestånd för yttrandefrihetsbrott, såvida inte Justitiekanslern eller målsäganden gör antagligt att informationen började tillhandahållas ett år före delgivningen eller senare.

Justitiekanslern har, när det gällt misstanke om yttrandefrihetsbrottet hets mot folkgrupp med anledning av ett mycket stort antal äldre artiklar och annat material på en webbplats, beslutat att lägga ned inledda förundersökningar sedan den ansvarige utgivaren efter underrättelse enligt 6 kap. 6 § YGL låtit avpublicera informationen inom föreskriven tid. Justitiekanslern har i några andra fall angående misstanke om hets mot folkgrupp, där förutsättningarna för tillämpning av regleringen om ansvarsbegränsning formellt sett inte varit tillämplig eftersom den ansvarige utgivaren tagit bort materialet utan föregående underrättelse från Justitiekanslern, lagt ned respektive förundersökning med hänvisning till grunderna för 6 kap. 6 och 7 §§ YGL.

I ett ärende, där förundersökning för förtal inletts år 2018 med anledning av publiceringar av artiklar på flera olika databaser, lades förundersökningen i vissa fall ned sedan respektive utgivare efter underrättelser enligt 6 kap. 6 § YGL tagit bort informationen. Beträffande andra tillhandahållanden i samma ärende, där artiklarna hade tagits bort men det var oklart när detta hade skett och någon underrättelse därför inte hade sänts till utgivaren, bedömde Justitiekanslern med tillämpning av grunderna för regleringen om ansvarsfrihet i 6 kap. 6 § YGL att allmänt åtal för förtal inte var påkallat. För de återstående artiklar som inte hade tagits bort men som modifierats på visst sätt fanns det inte sådana skäl som gjorde att det var påkallat med allmänt åtal.

Förundersökning inleddes också i två ärenden angående brott mot det s.k. efterforskningsförbudet. I ett av ärendena lades förundersökningen ned, i det andra pågår utredning. Vidare inleddes förundersökning i sex ärenden om brott mot tystnadsplikt. Fyra av förundersökningarna lades ned men två pågår fortfarande. Två förundersökningar avseende olaga våldsskildring har inletts, i den ena har åtal väckts (se nedan) och i den andra pågår förundersökning fortfarande (i det ärendet omfattar förundersökningen även hets mot folkgrupp).

Principiellt intressanta rättegångar

Domar som vunnit laga kraft

Eskilstuna tingsrätt meddelade i juni dom i ett mål angående tryckfrihetsbrottet *hets mot folkgrupp*. Åtalet avsåg en person som på ett torg hissade en flagga med

nazistmotiv i form av ett hakkors. Tingsrätten dömde den tilltalade i enlighet med åtalet och bestämde påföljden till villkorlig dom med dagsböter.

Falu tingsrätt avvisade i november ett åtal för tryckfrihetsbrottet *hets mot folkgrupp* eftersom preskriptionsinvändningen inte framstod som obefogad. Enligt åtalet hade den tilltalade i vindrutan till en personbil visat en flagga med nazistmotiv i form av ett hakkors. Den tilltalade invände att preskription inträtt eftersom flaggan redan utgivits vid ett tidigare tillfälle.

Sundsvalls tingsrätt meddelade i februari dom i ett mål angående *brott mot efterforskningsförbudet*. Åtalet avsåg att ordföranden i en överförmyndarnämnd vid ett möte med en god mans- och förvaltarförening efterforskat vem i föreningen som hade lämnat uppgifter om överförmyndarnämnden till en tidning. Tingsrätten dömde den tilltalade i enlighet med åtalet och bestämde påföljden till dagsböter.

Värmlands tingsrätt meddelade under 2018 dom i ett mål angående *brott mot efterforskningsförbudet*. Åtalet avsåg en bibliotekschef som vid telefonsamtal med en journalist frågat vem som lämnat uppgifter till en tidning. Tingsrätten dömde den tilltalade i enlighet med åtalet och bestämde påföljden till dagsböter. Den tilltalade överklagade domen. Hovrätten för Västra Sverige meddelade dom i målet i april och anslöt sig till tingsrättens bedömning.

Helsingborgs tingsrätt meddelade i april dom i ett mål mot två personer angående *brott mot 4 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen* (i dess tidigare lydelse). Åtalet avsåg att två personer uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåtit att i första hand utse ansvarig utgivare för direktsändningar via en webbplats, eller i andra hand anmäla vem som utsetts till ansvarig utgivare för sändningarna till Myndigheten för press, radio och tv. Tingsrätten dömde de tilltalade enligt förstahandsyrkandet och bestämde påföljden till dagsböter. De tilltalade överklagade tingsrättens dom. Hovrätten meddelade inte prövningstillstånd.

Pågående mål

Örebro tingsrätt meddelade i november dom i ett mål angående yttrandefrihetsbrotten *olaga våldsskildring och hets mot folkgrupp*. Åtalet avsåg en filminspelning av en skjutning i en moské respektive två artiklar på en webbplats. Tingsrätten dömde den tilltalade för olaga våldsskildring och för hets mot folkgrupp avseende en av artiklarna till fyra månaders fängelse. Både Justitiekanslern och den tilltalade har överklagat domen.

Justitiekanslern väckte i juni åtal vid Jönköpings respektive Örebro tingsrätt för tryckfrihetsbrottet *hets mot folkgrupp*. Enligt åtalen har var och en av de tilltalade i fönster hängt upp en flagga med nazistmotiv i form av ett hakkors. Datum för respektive huvudförhandling är ännu inte bestämt.

6 RÄTTSHJÄLP INKLUSIVE RÄTTEGÅNGAR

6.1 ALLMÄNNA UPPGIFTER

	2019	2018	2017
<i>Ingående balans</i>	70	62	81
<i>Inkomna ärenden</i>	2 026	2 064	1 897
<i>Antal ärenden att handlägga</i>	2 096	2 126	1 978
<i>Avgjorda ärenden</i>	2 055	2 056	1 916
<i>Utgående balans</i>	41	70	62

Av samtliga ärenden som kommit in under året har rättshjälpsärenden utgjort 27 procent.

Justitiekanslerns uppgifter inom detta verksamhetsområde regleras i 45 § rättshjälpslagen (1996:1619), 8 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde samt i lagen (2005:73) om rätt för Justitiekanslern att överklaga vissa beslut.

I Domstolsverkets föreskrifter om rättshjälp (DVFS 2012:15) finns bestämmelser om när domstolar och vissa andra myndigheter ska underrätta Justitiekanslern om beslut angående rättshjälp m.m. Det rör sig bland annat om vissa beslut där rättshjälp har beviljats, beslut om byte av rättshjälpsbiträde och beslut i första instans genom vilket bland annat ett rättshjälpsbiträde eller en offentlig försvarare har erhållit en sammanlagd ersättning om minst 150 000 kr inklusive mervärdesskatt.

I Justitiekanslerns verksamhetsplan anges följande specifika mål för rättshjälpsärenden:

- Justitiekanslern ska bidra till en enhetlig rättspraxis på området.

Under året har Justitiekanslern överklagat beslut angående rättshjälp m.m. i 35 ärenden. Överklagandena har avsett bland annat s.k. förhandsbesked angående merkostnader, frågan om rättshjälp ska beviljas, ersättningar till offentliga försvarare m.fl. och frågan om ersättningsgaranti ska beviljas.

Under året avslutades 43 rättegångar i ärenden rörande rättshjälp. I 25 av dessa ärenden bifölls Justitiekanslerns överklagande helt eller delvis. Flera överklagade ärenden avsåg förhandsbesked angående merkostnader för offentlig försvarare m.fl.

Frågan om förhandsbesked angående merkostnader prövades av Högsta domstolen i NJA 2019 s. 271. Högsta domstolen uttalade att prövningen i högre instans av ett överklagat positivt förhandsbesked ska grundas på de omständigheter som är aktuella när prövning sker där. Om distansförsvararen vid denna prövning har satt sig in i ärendet och de totala kostnaderna inte kan förväntas bli avsevärt högre än de redan upplupna kostnaderna tillsammans med kostnaderna för en ny försvarare, bör enligt Högsta domstolen det positiva förhandsbeskedet bestå. Det gäller även om det inte funnits tillräckliga skäl för tingsrätten att meddela det positiva förhandsbeskedet.

Efter Högsta domstolens avgörande valde Justitiekanslern att återkalla sju överklaganden rörande förhandsbesked eftersom nyss nämnda uttalanden medförde att Justitiekanslern inte kunde påräkna ett bifall vid en kommande prövning. Justitiekanslern har även vid efterföljande överklaganden fått göra nya avvägningar i frågan om det förelagat särskilda skäl för förhandsbesked angående merkostnader för offentliga försvarare m.fl.

Justitiekanslern har under 2019 på begäran av domstolar och Rättshjälpsnämnden yttrat sig i 86 ärenden.

7 ÖVRIGA RÄTTEGÅNGAR

7.1 ALLMÄNNA UPPGIFTER

	2019	2018	2017
<i>Ingående balans</i>	3	1	1
<i>Inkomna ärenden</i>	1	2	1
<i>Antal ärenden att handlägga</i>	4	3	2
<i>Avgjorda ärenden</i>	2	0	1
<i>Utgående balans</i>	2	3	1

I Justitiekanslerns verksamhetsplan anges följande specifika mål för rättegångar:

- Justitiekanslerns insats som företrädare för staten i rättegång ska kännetecknas av högsta kvalitet i arbetet med förberedelse och utförande av talan. Justitiekanslern ska medverka till att föra målen framåt. Kvalitets-säkring ska ske genom att ytterligare någon handläggare eller en byråchef vid behov deltar i förberedelsen och vid rättegången. Externa ombud ska även fortsättningsvis anlitas endast i undantagsfall.

Rättegångar i ärenden angående skadestånd, tryck- och yttrandefrihet samt rätts-hjälp redovisas under respektive avsnitt. I detta avsnitt redovisas övriga rättegån-gar som bland annat avser avtalstvister och äganderättstvister.

7.2 PRINCIPIELLT INTRESSANTA RÄTTEGÅNGAR

Målet Girjas sameby mot staten

På talan av Girjas sameby fastställde Gällivare tingsrätt i dom bland annat att sa-mebyn i förhållande till staten ensam har rätt till småviltsjakt och fiske inom sa-mebyns område. Staten överklagade domen. Hovrätten fastställde tingsrättens dom i den del som avsåg att samebyn har bättre rätt än staten till jakt efter småvilt och till fiske inom samebyns område. Däremot ogillades samebyns yrkande om rätt att utan statens samtycke upplåta rätt till småviltsjakt och till fiske. Domen överklagades av båda parterna till Högsta domstolen. Huvudförhandling hölls i målet under hösten. Genom dom i januari 2020 förklarade Högsta domstolen, med hänvisning till bland annat urminnes hävd, att Girjas sameby utan hinder av 31–34 §§ rennäringslagen får upplåta rätt till småviltsjakt och fiske på samebyns område utan statens samtycke och att staten inte får upplåta rätt till småviltsjakt och fiske på området.

Talan mot staten vid amerikansk domstol

Svenska staten blev stämd i den amerikanska domstolen District Court for the District of Columbia av en ättling till en person kallad White Fox tillhörande den nordamerikanska ursprungsbefolkningen Pawnee. Talan gällde bättre rätt till ett antal föremål som sägs härröra från White Fox och som i dag är del av Statens museer för världskulturs samlingar. Den amerikanska domstolen biföll i augusti

statens yrkande om att talan ska avvisas med hänsyn till den statsrättsliga immuniteten. Beslutet har vunnit laga kraft.

7.3 VISSA EKONOMISKA UPPGIFTER

Kostnaderna för staten i samband med rättegångar har under året uppgått till sammanlagt 8 114 tkr. Härav utgör kostnaderna för ombudsarvode i mål där Justitiekanslern har anlitat advokat 7 571 tkr.

Under 2019 har Justitiekanslern erhållit ersättning avseende rättegångskostnader från motparter med 501 tkr inklusive ränta.

8 ÖVRIGA ÄRENDESLAG

8.1 ALLMÄNNA UPPGIFTER

	2019	2018	2017
<i>Ingående balans</i>	45	76	76
<i>Inkomna ärenden</i>	356	323	342
<i>Antal ärenden att handlägga</i>	401	399	418
<i>Avgjorda ärenden</i>	357	354	342
<i>Utgående balans</i>	44	45	76

Av samtliga ärenden som kommit in under året har Övriga ärendeslag utgjort 5 procent.

Verksamhetsområdet Övriga ärendeslag innefattar ärenden som redovisas under ärendegrupperna Justitiekanslerns egen verksamhet, Integritet, Advokatärenden och Remisser.

I Justitiekanslerns verksamhetsplan anges följande specifika mål gällande advokatärenden respektive remisser:

- Justitiekanslern ska granska advokatsamfundets disciplinverksamhet genom att påkalla åtgärd eller överklaga beslut i de fall det från allmän synpunkt framstår som motiverat att ingripa.
- Justitiekanslerns remissvar ska bidra till att ny lagstiftning håller hög kvalitet. Remisser som behandlar Justitiekanslerns kärnområden ska prioriteras. Det gäller främst förslag som innefattar frågor om integritet, offentlighet och sekretess, tryck- och yttrandefrihet, skadeståndsrätt samt grundläggande fri- och rättigheter.

8.2 JUSTITIEKANSLERNS EGEN VERKSAMHET

Under ärendegruppen Justitiekanslerns egen verksamhet registreras ärenden som rör organisation, budget, personal, lokaler, utlämnande av allmänna handlingar, arkivfrågor och information. Totalt har 171 ärenden registrerats under 2019.

8.3 INTEGRITET

Justitiekanslerns uppgifter på detta verksamhetsområde regleras i kreditupplysningslagen (1973:1173) och inkassolagen (1974:182).

När Datainspektionen expedierar beslut enligt de nämnda lagarna ska en kopia av besluten överlämnas till Justitiekanslern som får överklaga sådana beslut för att ta till vara allmänna intressen. Under året inkom 58 ärenden. Inget ärende föranledde något överklagande.

8.4 ADVOKATÄRENDEN

Justitiekanslerns uppgifter och befogenheter vad gäller tillsynen över advokatväsendet regleras i 8 kap. rättegångsbalken och i stadgarna för Sveriges advokatsamfund. Syftet med Justitiekanslerns verksamhet är primärt att bidra till ett gott förtroende för advokatväsendet. Tillsynen utövas genom bevakning av Sveriges advokatsamfunds disciplinverksamhet.

Justitiekanslern har under året fått in och granskat beslut och i förekommande fall akter och andra handlingar från styrelsen, prövningsavdelningarna och disciplinnämnden i sådana ärenden där någon åtgärd mot en ledamot av samfundet har ifrågasatts. Några klagomål har också kommit in direkt till Justitiekanslern från enskilda. Justitiekanslern har inte påkallat åtgärd i något advokatärende under året.

8.5 REMISSER

Under året har 92 remisser kommit in och 88 remissyttranden avgetts. 13 remissärenden fanns i balans vid årets slut.

Fem av remissyttrandena, vilka bedömts vara av särskilt intresse, har lagts ut på Justitiekanslerns webbplats under 2019:

- Domstolsverkets rapport En reformerad notarieantagning (dnr 1579-2018)
- En moderniserad radio- och tv-lag – genomförande av ändringar i AV-direktivet (SOU 2019:39)
- Stora brottmål – nya processrättsliga verktyg (SOU 2019:38)
- Långsiktighet och stadga i arbetet framåt – en myndighet för romska frågor (Ds 2019:15)
- Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32)
- En utvidgad beredskap för brådskande beslut om förordnande av offentlig försvarare (JU2019/0169/DOM)

Tabell 1

Balanserade, inkomna och avgjorda ärenden 2019

GRUPPNR	Ing bal 2019	Ink 2019	Ink 2018	Ink 2017	Avgj 2019	Avgj 2018	Avgj 2017	Utg bal 2019
TILLSYN	51	1 141	1 170	1 121	1 151	1 184	1 095	41
Anmälan från enskild	32	675	654	507	681	655	498	26
Anmälan från myndighet	2	1	2	2	3	1	1	0
Oklara yrkanden	6	198	252	335	199	255	332	5
Initiativärenden	4	18	8	15	15	16	10	7
Tillsynsprojekt	0	8	0	0	6	0		2
Inspektioner	0	1	7	5	1	8	5	0
Ansvarsnämnder	3	23	26	29	26	23	29	0
Ärendeförteckningar	4	217	221	228	220	226	220	1
TRYCK- OCH YTTRANDEFRIHET	60	366	317	295	387	308	260	39
Tryck- och yttrandefrihet	36	362	313	271	364	301	252	34
Radio- och tv-lagen	0	1	3	3	0	3	3	1
Rättegångar	24	3	1	21	23	4	5	4
SKADESTÅND	1 080	3 587	3 923	9 014	3 752	5 327	7 949	915
Frihetsberövandelagen	573	2 121	1 865	1 737	2 216	1 905	1 624	478
Personuppgiftsbehandling	37	117	86	43	128	68	39	26
Skadeståndslagen m.m.	374	1 216	1 862	7 103	1 270	3 252	6 178	320
Säkerhetskontroll	0	4	0	0	0	1	0	4
Rättegångar	83	28	36	56	39	32	41	72
Återkrav frihetsinskränkning	0	0	0	0	0	0	0	0
Omprövning frihetsinskränkning	13	93	74	75	94	69	67	12
Samråd myndigheter	0	8	0	0	5	0	0	3
ÖVRIGA RÄTTEGÅNGAR	3	1	2	1	2	0	1	2
INTEGRITET	1	58	38	50	58	37	50	1
Kreditupplysningslagen	0	3	6	4	3	6	4	0
Inkassolagen	1	55	32	46	55	31	46	1
ÖVRIGT	45	319	309	319	320	341	318	44
JK:s egen verksamhet	32	171	144	113	176	158	114	27
Advokatärenden	3	35	45	46	35	44	46	3
Remisser	9	92	96	133	88	115	132	13
Uppdrag från regeringen	0	2	3	2	2	3	2	0
Skrivelser till regeringen	0	1	1	0	0	1	0	1
Rättegångar	1	18	20	25	19	20	24	0
RÄTTSHJÄLP	70	2 026	2 064	1 897	2 055	2 056	1 916	41
Rättshjälp ersättning	19	1 897	1 907	1 763	1 915	1 889	1 765	1
Begäran om yttrande	35	93	116	110	97	135	119	31
Rättegångar	16	36	41	24	43	32	32	9
SUMMA	1 310	7 498	7 823	12 697	7 725	9 253	11 589	1 083

Avvikelsen mellan utgående balans i årsredovisningen för 2018 och ingående balans 2019 följer av justeringar vid en slutlig avstämning.

Tabell 2

Inkomstår för den utgående balansen av ärenden 2019

GRUPPNR	2009	2012	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Summa
TILLSYN	0	0	0	0	0	0	0	41	41
Anmälan från enskild								26	26
Anmälan från myndighet									0
Oklara yrkanden								5	5
Initiativärenden								7	7
Tillsynsprojekt								2	2
Inspektioner									0
Ansvarsnämnder									0
Ärendeförteckningar								1	1
TRYCK- OCH YTTRANDEFRIHET	0	0	0	0	0	0	1	38	39
Tryck- och yttrandefrihet								34	34
Radio- och tv-lagen								1	1
Rättegångar							1	3	4
SKADESTÅND	0	1	1	0	2	35	18	858	915
Frihetsberövandelagen								478	478
Personuppgiftsbehandling								26	26
Skadeståndslagen m.m.							5	315	320
Säkerhetskontroll								4	4
Rättegångar		1	1		2	35	13	20	72
Återkrav frihetsinskränkning									0
Omprövning frihetsinskränkning								12	12
Samråd myndigheter								3	3
ÖVRIGA RÄTTEGÅNGAR	1	0	0	0	0	0	1	0	2
INTEGRITET	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Kreditupplysningslagen									0
Inkassolagen								1	1
ÖVRIGT	0	0	0	1	1	2	3	37	44
JK:s egen verksamhet				1	1	2	3	20	27
Advokatärenden								3	3
Remisser								13	13
Uppdrag från regeringen									0
Skrivelser till regeringen								1	1
Rättegångar									0
RÄTTSHJÄLP	0	0	0	0	1	0	14	26	41
Rättshjälp ersättning								1	1
Begäran om yttrande					1		14	16	31
Rättegångar								9	9
SUMMA	1	1	1	1	4	37	37	1 001	1 083

Tabell 3

Justitiekanslerns uppfyllelse av verksamhetsmålen per den 31 december 2019 enligt myndighetens verksamhetsplan för 2019

Ärendekategori	Mål	Antal ärenden där målet inte uppfylls	Antal avslutade ärenden totalt under 2019
TILLSYN			
Enkla	Avslutas inom en månad	1	837
Remittering eller utredning krävs	Avslutas inom tio månader	0	46
Ärendeförteckningar	Avslutas senast 30 juni	5	220
Inspektionsärenden	Avslutas inom sex veckor efter inspektionen	0	1
Skrivbordsinspektioner	Avslutas inom tre månader efter att underlag inhämtats	1	4
TRYCK- OCH YTTRANDEFRIHET			
	Beslut fattas inom en månad	0	364
SKADESTÅND			
Anspråk enligt skadeståndslagen m.m. (gruppnr 4.2, 4.3, 4.3.1, 4.3.2 och 4.4)	Avslutas inom tolv månader	3	1 398
Anspråk enligt frihetsberövandelagen (inklusive omprövningar)	Avslutas inom fyra månader	8	2 309

RESULTATRÄKNING

(tkr)	Not	2019	2018
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	1	59 714	51 104
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2	16	5
Intäkter av bidrag		150	322
Finansiella intäkter	3	3	11
Summa		59 882	51 442
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	4	-41 206	-38 155
Kostnader för lokaler		-6 266	-6 256
Övriga driftkostnader	5	-11 607	-5 941
Finansiella kostnader	6	-1	0
Avskrivningar och nedskrivningar		-803	-1 090
Summa		-59 882	-51 442
Verksamhetsutfall		0	0
Transfereringar			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag		86 802	81 785
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	7	1 018	959
Finansiella intäkter	8	91	19
Lämnade bidrag	9	-87 303	-83 059
Saldo		608	-296
Årets kapitalförändring	10	608	-296

BALANSRÄKNING

(tkr)	Not	2019-12-31	2018-12-31
TILLGÅNGAR			
Immateriella anläggningstillgångar			
Balanserade utgifter för utveckling	11	0	0
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	12	0	6
Summa		0	6
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	13	675	802
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	14	92	601
Summa		767	1 403
Kortfristiga fordringar			
Fordringar hos andra myndigheter	15	217	353
Övriga kortfristiga fordringar	16	1 021	406
Summa		1 237	759
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	17	2 005	1 717
Upplupna bidragsintäkter	18	0	29
Övriga upplupna intäkter	19	1	2
Summa		2 006	1 749
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	20	3 903	2 858
Summa		3 903	2 858
SUMMA TILLGÅNGAR		7 913	6 774
KAPITAL OCH SKULDER			
Myndighetskapital			
Balanserad kapitalförändring	21	406	702
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	10	608	-296
Summa		1 014	406
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	22	368	0
Övriga avsättningar	23	147	73
Summa		515	73
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	24	659	1 408
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	25	1 336	1 158
Leverantörsskulder		944	304
Övriga kortfristiga skulder	26	845	906
Summa		3 783	3 776
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	27	2 601	2 520
Summa		2 601	2 520
SUMMA KAPITAL OCH SKULDER		7 913	6 774

ANSLAGSREDOVISNING

Redovisning mot anslag

Anslag (tkr)	Not	Ing. över- förings- belopp	Årets till- delning enl. regl. brev	Indrag- ning	Totalt disponi- belt belopp	Utgifter	Utgående över- förings- belopp
Uo 01 6:2 Ramanslag ap. 1 Justitiekanslern	28	1 844	50 027	-357	51 514	-52 143	-629
Uo 04 1:13 Ramanslag ap. 1 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	29	-459	94 987	0	94 528	-94 372	156
Summa		1 385	145 014	-357	146 042	-146 516	-473

TILLÄGGSUPPLYSNINGAR OCH NOTER

Alla belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) om inget annat anges. Till följd av detta kan summeringsdifferenser förekomma.

Tilläggsupplysningar

Redovisningsprinciper

Tillämpade redovisningsprinciper

Justitiekanslerns bokföring följer god redovisningssed och förordningen (2000:606) om myndigheters bokföring samt Ekonomistyrningsverket (ESV):s föreskrifter och allmänna råd till denna. Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag samt ESV:s föreskrifter och allmänna råd till denna.

I enlighet med ESV:s föreskrifter till 10 § förordningen om myndigheters bokföring tillämpar myndigheten brytdagen den 3 januari. Brytdagen föregående år var den 4 januari. Efter brytdagen har fakturor överstigande 15 tkr bokförts som periodavgränsningsposter.

Kostnadsräddig anslagsavräkning

Semesterdagar som intjänats före 2009 avräknas fr.o.m. 2009 från anslaget först vid uttaget enligt undantagsbestämmelsen. Utgående balans 2018, 78 tkr, har under 2019 inte minskat.

Avvikelser från ekonomiadministrativa regler

Justitiekanslern är undantagen från kravet i 3 kap. 1 § andra stycket förordningen om årsredovisning och budgetunderlag. I årsredovisningen ska dock översiktligt anges hur verksamheten bedrivits. Detta innebär att Justitiekanslern inte redovisar jämförelsetal mot tidigare år.

Upplysningar av väsentlig betydelse

Justitiekanslern mottog ett anspråk på ersättning där skadan uppskattades till 1,8 miljarder USD, motsvarande knappt 18 miljarder kr. Framställningen överlämnades till regeringen som i januari 2020 uppdrog åt Justitiekanslern att företräda eller låta företräda staten med anledning av anspråket.

Värderingsprinciper

Anläggningstillgångar

Som anläggningstillgångar redovisas egenutvecklade dataprogram, förvärvade licenser och rättigheter samt maskiner och inventarier som har ett anskaffningsvärde om minst ett halvt prisbasbelopp och en beräknad ekonomisk livslängd som uppgår till lägst tre år.

Om den ekonomiska livslängden understiger tre år får anskaffningen ändå klassas som en anläggningstillgång om kostnadsfördelningen över tid annars skulle påverkas väsentligt.

Beloppsgränsen för förbättringsutgifter på annans fastighet är 75 tkr. Avskrivningstiden för förbättringsutgifter på annans fastighet uppgår till 10 år, dock längst den återstående hyresperioden.

Avskrivning sker enligt linjär avskrivningsmetod och avskrivningen under anskaffningsåret sker från den månad tillgången tas i bruk.

Tillämpade avskrivningstider

3 år	Egenutvecklade dataprogram, licenser, rättigheter Datorer och kringutrustning Maskiner och tekniska anläggningar
5 år	Inredningsinventarier Övriga kontorsmaskiner

Omsättningstillgångar

Fordringar har tagits upp till det belopp som de efter individuell prövning beräknas bli betalda.

Skulder

Skulderna har tagits upp till nominellt belopp.

Ersättningar och andra förmåner

Ledande befattningshavare/styrelseuppdrag

	Ersättningar i tkr
Justitiekansler Mari Heidenborg	1447
Förmån	1
Anders Lindgren, Byråchef Justitiekanslern	993
Förmån	1
Britt-Mari Lundberg, Byråchef Justitiekanslern	1019
Förmån	0
Daniel Kjellgren, Byråchef Justitiekanslern	1010
Förmån	0
Anna Erman, Byråchef Justitiekanslern	995
Förmån	0
Olof Simonsson, Byråchef Justitiekanslern	897
Förmån	1

Anställdas sjukfrånvaro

Uppgifter om sjukfrånvaro, se avsnitt 2.2 i resultatredovisningen.

Noter

(tkr)

Resultaträkning

Not	1	Intäkter av anslag	2019	2018
		Intäkter av anslag Uo 01 6:2 Justitiekanslern	59 714	51 104
		Summa	59 714	51 105
		Utgifter i anslagsredovisningen	-146 516	-132 890
		Saldo	-86 802	-81 785
		Saldot består av Uo 04 1:13 Ramavtal Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	86 802	81 785
Not	2	Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2019	2018
		Intäkter av offentligrättsliga avgifter	16	5
		Summa	16	5
Not	3	Finansiella intäkter	2019	2018
		Ränta på lån i Riksgäldskontoret	2	11
		Övriga ränteintäkter	1	0
		Summa	3	11
		Räntesatsen för ränte- och avistakonton hos Riksgälden har sedan 2015-02-18 varit negativ		
Not	4	Kostnader för personal	2019	2018
		Lönekostnader (exkl arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal)	24 887	24 522
		<i>Varav lönekostnader ej anställd personal</i>	76	119
		Sociala avgifter	15 266	12 545
		Övriga kostnader för personal	1 053	1 088
		Summa	41 206	38 155
Not	5	Övriga driftkostnader	2019	2018
		Reparationer och underhåll	71	50
		Reaförlust vid avyttring av anläggningstillgång	8	0
		Resor, representation, information	134	404
		Köp av varor	527	651
		Kostnader för advokater i samband med rättegångar	7 563	1 894
		Köp av tjänster	3 304	2 942
		Summa	11 607	5 941
		Ökade driftkostnader jämfört med motsvarande period föregående år beror på ökade kostnader i samband med rättegångar.		
Not	6	Finansiella kostnader	2019	2018
		Övriga finansiella kostnader	1	0
		Summa	1	0
Not	7	Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	2019	2018
		Ersättningar från motparter för statens rättegångskostnader	410	1 255
		Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	608	-296
		Summa	1 018	959

Not 8	Finansiella intäkter	2019	2018
	Ränta på ersättningar från motpart för statens rättegångs- kostnader	91	19
	Summa	91	19
Not 9	Lämnade bidrag	2019	2018
	Ersättning för frihetskränkning mm	87 303	83 059
	Summa	87 303	83 059
Not 10	Årets kapitalförändring	2019	2018
	Värdering regressfordringar	608	-296
	Summa	608	-296

Balansräkning

Not 11	Balanserade utgifter för utveckling	2019-12-31	2018-12-31
	Ingående anskaffningsvärde	205	205
	Summa anskaffningsvärde	205	205
	Ingående ackumulerade avskrivningar	-205	-135
	Årets avskrivningar	0	-70
	Summa ackumulerade avskrivningar	-205	-205
	Utgående bokfört värde	0	0
Not 12	Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	2019-12-31	2018-12-31
	Ingående anskaffningsvärde	437	437
	Årets försäljningar/utrangeringar, anskaffningsvärde	-25	0
	Summa anskaffningsvärde	412	437
	Ingående ackumulerade avskrivningar	-431	-423
	Årets avskrivningar	-6	-8
	Årets försäljningar/utrangeringar, avskrivningar	25	0
	Summa ackumulerade avskrivningar	-412	-431
	Utgående bokfört värde	0	6
Not 13	Förbättringsutgifter på annans fastighet	2019-12-31	2018-12-31
	Ingående anskaffningsvärde	3 501	3 501
	Årets anskaffningar	169	0
	Årets försäljningar/utrangeringar, anskaffningsvärde	-426	0
	Summa anskaffningsvärde	3 244	3 501
	Ingående ackumulerade avskrivningar	-2 699	-2 409
	Årets avskrivningar	-288	-291
	Årets försäljningar/utrangeringar, avskrivningar	418	0
	Summa ackumulerade avskrivningar	-2 569	-2 699
	Utgående bokfört värde	675	802

Not 14 Maskiner, inventarier, installationer m.m.	2019-12-31	2018-12-31
Ingående anskaffningsvärde	7 182	7 140
Årets anskaffningar	0	43
Årets försäljningar/utrangeringar, anskaffningsvärde	-1 038	0
Summa anskaffningsvärde	6 144	7 182
Ingående ackumulerade avskrivningar	-6 581	-5 862
Årets avskrivningar	-509	-720
Årets försäljningar/utrangeringar, avskrivningar	1 038	0
Summa ackumulerade avskrivningar	-6 052	-6 581
Utgående bokfört värde	92	601
Not 15 Fordringar hos andra myndigheter	2019-12-31	2018-12-31
Fordran ingående mervärdesskatt	217	353
Summa	217	353
Not 16 Övriga kortfristiga fordringar	2019-12-31	2018-12-31
Fordringar hos anställda	7	0
Nominell fordran rättegångskostnader	1 803	1 401
Reservation för osäker fordran	-789	-995
Summa	1 021	406
Not 17 Förutbetalda kostnader	2019-12-31	2018-12-31
Förutbetalda hyreskostnader	1 419	1 441
Övriga förutbetalda kostnader	586	277
Summa	2 005	1 717
Not 18 Upplupna bidragsintäkter	2019-12-31	2018-12-31
Inomstatliga	0	29
Summa	0	29
Not 19 Övriga upplupna intäkter	2019-12-31	2018-12-31
Upplupna räntor inomstatliga	1	2
Summa	1	2
Not 20 Avräkning med statsverket	2019-12-31	2018-12-31
Anslag i icke räntebärande flöde		
Ingående balans	3 133	7 566
Redovisat mot anslag	146 516	132 890
Medel hänförliga till transfereringar m.m. som betalats till icke räntebärande flöde	-145 607	-137 323
Fordringar avseende anslag i icke räntebärande flöde	4 042	3 133
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag		
Ingående balans	78	78
Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	0	0
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	78	78

Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto

Ingående balans	-353	-1 168
Inbetalningar i icke räntebärande flöde	5 647	4 826
Utbetalningar i icke räntebärande flöde	-151 117	-141 334
Betalningar hänförliga till anslag och inkomstitlar	145 607	137 323
Övriga skulder på statens centralkonto	-217	-353

Summa Avräkning med statsverket	3 903	2 858
--	--------------	--------------

Not 21 Myndighetskaptal

	Balanserad kapitalförändring, transfereringar	Kapitalförändring enligt resultaträkningen	Summa
Utgående balans 2018	702	-296	406
Rättelser	0	0	0
Ingående balans 2019	702	-296	406
Föregående års kapitalförändring	-296	296	0
Årets kapitalförändring	0	608	608
Summa årets förändring	-296	904	608
Utgående balans 2019	406	608	1 014

Not 22 Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser

	2019-12-31	2018-12-31
Ingående avsättning	0	0
Årets pensionskostnad	368	0
Årets pensionsutbetalningar	0	0
Utgående avsättning	368	0

Not 23 Övriga avsättningar

	2019-12-31	2018-12-31
Avsättning för lokalt omställningsarbete		
Ingående balans	73	116
Årets förändring	74	-43
Utgående balans	147	73

Det avsatta beloppet beräknas utnyttjas under 2020

Not 24 Lån i Riksgäldskontoret

	2019-12-31	2018-12-31
Avser lån för investeringar i anläggningstillgångar.		
Ingående balans	1 408	2 363
Under året nyupptagna lån	62	138
Årets amorteringar	-811	-1 093
Utgående balans	659	1 408
Beviljad låneram enligt regleringsbrev	3 000	3 000

Not 25 Kortfristiga skulder till andra myndigheter

	2019-12-31	2018-12-31
Arbetsgivaravgifter	608	654
Leverantörsskulder andra myndigheter	728	504
Summa	1 336	1 158

Not 26 Övriga kortfristiga skulder

	2019-12-31	2018-12-31
Personalens källskatt	742	774
Övrigt	102	132
Summa	845	906

Not 27 Upplupna kostnader	2019-12-31	2018-12-31
Upplupna semesterlöner inklusive sociala avgifter	2 402	2 291
Övriga upplupna löner inklusive sociala avgifter	44	24
Övriga upplupna kostnader	155	205
Summa	2 601	2 520

Anslagsredovisning

Not 28 Uo 01 6:2 Ramanslag ap. 1 Justitiekanslern

Beviljad anslagskredit 1 500 tkr

Justitiekanslern får disponera 1 487 tkr av det ingående överföringsbeloppet, d.v.s. 3% av föregående års tilldelning 49 576 tkr enligt regleringsbrevet.

Anslaget är icke räntebärande

Not 29 Uo 04 1:13 Ramanslag ap. 1 Kostnader för vissa skaderegleringar

Beviljad anslagskredit 1 199 tkr

Enligt regeringsbeslutet 2019-06-27 (Ju2019/00117/Å, Ju2019/02300/LP) har Justitiekanslern tilldelats ytterligare 38 tkr.

Enligt regeringsbeslutet 2019-12-05 (Ju2019/00117 Å, Ju 2019/03959/LP) har Justitiekanslern tilldelats ytterligare 17 tkr.

Anslaget är icke räntebärande

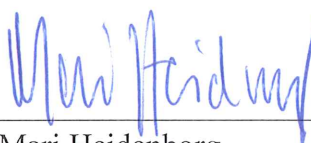
	2019	2018
Ersättning till frihetsberövade m.m.		
1. Ersättning för frihetsinskränkning	80 301	80 836
2. Frihetsinskränkning, ombudskostnader	2 326	2 024
3. Frihetsinskränkning, kostnad i samband med rättegång	544	0
Skadestånd m.m. i andra fall		
1. Skadestånd m.m. i övriga ärenden	4 132	206
2. Ombudskostnader i övriga ärenden	0	0
3. Kostnader i samband med statens rättegångar	4 686	625
4. Kostnader i samband med rättegång inför internationell domstol m.m.	2 885	1 279
5. Kostnad för förundersökning i brottmål	0	0
Rättegångskostnader, ersättning från motpart	-501	-1 274
	94 372	83 696

SAMMANSTÄLLNING ÖVER VÄSENTLIGA UPPGIFTER

(tkr)	2019	2018	2017	2016	2015
Låneram Riksgäldskontoret					
Beviljad	3000	3 000	4 000	5 000	5 000
Utnyttjad	659	1 408	2 363	2 734	3 324
Kontokrediter Riksgäldskontoret (ej tillämpligt)					
Räntekonto Riksgäldskontoret (ej tillämpligt)					
Avgiftsintäkter					
<i>Avgiftsintäkter som disponeras</i>					
Beräknat belopp enligt regleringsbrev	0	0	0	0	0
Avgiftsintäkter	16	5	11	13	24
Anslagskredit					
Beviljad kredit anslag 01 6:2 ap.1	1500	1 487	1 462	1 215	1 198
Utnyttjad	629	0	0	207	0
Beviljad kredit anslag 04 1:13 ap 1	1199	1 199	1 200	3 998	7 982
Utnyttjad	0	459	0	0	7 982
Anslag					
<i>Ramanslag</i>					
Anslagssparande anslag 01 6:2 ap 1	0	1 844	4 938	0	56
Anslagssparande anslag 04 1:13 ap 1	156	0	13 664	11 845	0
Bemyndiganden (ej tillämpligt)					
Personal					
Antalet årsarbetskrafter (st)	41	41	34	31	33
Medelantalet anställda (st)	47	48	41	37	37
Driftkostnad per årsarbetskraft	1441	1 228	1 380	1 333	1 314
Kapitalförändring					
Årets	608	-296	80	324	52
Balanserad	406	702	622	298	246

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Stockholm 2020-02-21

Mari Heidenborg
justitiekansler